

**Privim ca abouați pe D-nii ce vor bine vroi a primi
două numere unul după altul.**

Niculai Potochină și Cinstea de la Șleah.

Cine ieră Niculai Potochină cred că știți. Ieră om dintr'un sat de alături cu sata noastră, cumnat de soră cu Ion-al Gaftei și ginerele lui Dascălul Vasile pe care îl știu și copiii mei.

Niculai Potochină—D-zeu să-l ieră,—că doară a murit și iel, ieră un om de mijloc. De bătrîn, ieră cam de vr'o patruzeci și cinci de ani, dar la cap tot negru. În tinerețele lui fusese îel cioban, apoi ca gospodariu a mai fost și printre fruntași, dar știți cum sînt vremurile, mai scăpătase bietul om. Casa lui, înse, și gospodăria lui, mult puțin acolo, cît a dat. D-zeu, tot ațea iel și trăea cum putea. Sărmanul—mîie pe unde a înserat, parcă-l văd cum mergea: șovile, șovile, șovile... Așa-i ieră mersul, ieră șchiop.

Mare veselie a fost la șleah, nu-i cuvînt, dar de nu ieră Niculai Potochină trecea neștiută ca și multe altele.

Cindat lucru. Până ce nu faci ce-va pe lume, poți să mori cît îi vra, nici dracul nu-și mai aduce aminte de tine. De pildă Niculai Potochină: îți aduci aminte de dînsul numai după cinstea ce-a făcut iel lui Ghiorghe Dumitras, în ziua de sf. Ghiorghe, adevă de ziua lui.

Iată cum s'a înfîmplat.

Arendașul moșiei, ce făcuse, ce dresese, mi se pare că nu se prea împacă cu proprietariul și se vede, și după alte șocotele ce-și făcuse singur, închisese crîșma din sat. Reînăsese satul nostru fără crîșmă.

Ieră pe la sfîntul Ghiorghe.

În ziua de sfîntul Gheorghe toți oamenii din satul nostru care în cotro ziceau că sfînt Gheorghe că aceala să nu mai deie D-zeu: Ce îți-i bun că vine o serbătoare, dată n'ar eu ce s'ă ser-bezi. Nici tu vin, nici tu rachiu, nici măcar niște buleardă ori oit de rea numai udă să fie și se pută acolo a ce-va.

de la șleah parcă iera un ȧarmaroc, ori vr'un hram cum se fae în părțile din sus pe la besereci.

Lingă șleah iera un tăpșan întins. Pe tăpșan crișma și lingă dinsa scrinciobul.

În ziua aceea, locul dintre crișmă și scrinciob și de la scrinciob înnainte ca vr'o cincî șese obrațe iera numai lume. Un ac n'aveai unde scăpă fără să cadă pe un om.

Iear prin prejur iera-și numai care și căruți.

Mulțime de lume iera. Crișma gema, prin prejurul scrinciobului foaiea ca furnicele, dinnaintea scrinciobului o horă lungă cit ziua de mine și mai prin fie care car și căruță iera întinsă cite o masă. Numai oalele cu vin ghiontind în dreapta și în sînga cit mai puteau străbate prin mulțime.

Cine știe din cite sate ieraau oameni acolò. Citi nu se văzuseră cine știe de cînd, citi se satura-seră de vorbit în sat la dînșii și citi alții găseau locul potrivit să răsădească prieteșug nou și să-l ude cite cu-un păhar de cinste.

Toți se cinsteau și se hiritiseau.

Bătrîni sîtueau, flăcâii și fetele jucau, femeile ca să le crească cînepa se dădeau în scrinciob, crișmariul năcăjea cu umplutul oalelor și lumea cu deșertatul.

Despre șleah, cam deoparte de scrinciob ședeau cei ce priveau: la hora femeii cu copii, băietănași, fetișcane cari ar fi avut gînd să ierasă la lume, cite-o babă mai rîzleați, cite-un moșneag, în sfîrșit cam de acei ce merg cam pe alătura cu lumea, cari sînt și nu sînt oameni, ori copii ori nevolnici.

Printre dînșii, pe marginea unui loc gropilat ședea și Niculai Potochină. Ședea pe-un mal cu picioarele 'n gropiș, liniștit și se uită la lume.

Cum ședea colò omul, de odată ni tam ni sam, fără măcar „negri și-s ochii” să zică cui-va, cum n'ați zis D-voastră că n'ați fost acolò, numai ce vine Gheorghe Dumitraș și începe a se legă de dînsul ca boala de omul sîntos.

Gheorghe Dumitraș din acela-și sat cu Niculai Potochină iera un flăcăuan cam de vr'o trei-zeci de ani, lat în spete, nalt și zdravin de gîndeai că Doamne ferește, de te ar prinde în mină nu mai scăpi teafăr.

De fi-liul lui nu prea iera hărtăgaș Gheorghe Dumitraș, dar dă, ferească D-zeu, cînd are să pătască omul păcatul, îl pătește. Vorba ceiaa ori te silești să-l ajungi ori îl aștepti să te ajungă.

Ce se 'ntimplase?

Ce se 'ntimplă la oameni. Se întîlnise cu unul cu altul, cu neamuri, cu priet-ni și cum iera atunci o zi ca aceea, serbătoare mare ba încă și ziua lui, cu unul cinstește un păhar, cu altul alt

de la șleah parcă ieră un țearmaroc, orî vr'un hram cum se fae în părțile din sus pe la besereci.

Lîngă șleah ieră un tăpșan întins. Pe tăpșan crișma și lîngă dînsa scrînciobul.

În ziua aceea, locul dintre crișmă și scrînciob și de la scrînciob înnainte ca vr'o cincî șese obrațe ieră numai lume. Un ac n'aveai unde scăpă fără să cadă pe un om.

Iear prin prejur ieară-și numai care și căruți.

Mulțime de lume ieră. Crișma gemea, prin prejurul scrînciobului foaiea ca furnicele, dinnaintea scrînciobului o horă lungă cît ziua de mîne și mai prin fie care car și căruță ieră întinsă cîte o masă. Numai oalele cu vin gh'ontind în dreapta și în sînga cît mai puteau străbate prin mulțime.

Cine știe din cîte sate ierău oameni acolo. Ciți nu se văzuseră cine știe de cînd, ciți se săturaseră de vorbit în sat la dînșii și ciți alții găseau locul potrivit să răsădească prieteșug nou și să-l ude cîte cu-un păhar de cînste.

Toți se cinsteau și se hiritiseau.

Bătrîniî sfătueau, flăcăii și fetele jucau, femeile ca să le crească cînepa se dădeau în scrînciob, crișmariul năcăjea cu umplutul oalelor și lumea cu deșertatul.

Despre șleah, cam deoparte de scrînciob ședeau cei ce priveau: la horă femei cu copii, băietănași, fetișcane cari ar fi avut gînd să iasă la lume, cîte-o babă mai răzleați, cîte-un moșneag, în sfîrșit cam de acei ce merg cam pe alătura cu lumea, cari sînt și nu sînt oameni, orî copii orî nevolnici.

Printre dînșii, pe marginea unui loc gropilat ședeau și Niculaî Potochină. Ședeau pe-un mal cu picioarele 'n gropiș, liniștit și se uită la lume.

Cum ședeau colò omul, de odată ni tam ni sam, fără măcar „negri țî-s ochii” să zică cui-va, cum n'ați zis D-voastră că n'ați fost acolo, numai ce vine Gheorghe Dumitraș și începe a se lega de dînsul ca boala de omul sănătos.

Gheorghe Dumitraș din acela-și sat cu Niculaî Potochină ieră un flăcăuan cam de vr'o trei-zeci de anî, lat în spete, nalt și zdravîn de gîndeai că Doamne ferește, de te ar prinde în mînă nu mai scăpi teafăr.

De feliul lui nu prea ieră hărtăgaș Gheorghe Dumitraș, dar dă, ferească D-zeu, cînd are să pățască omul păcatul, îl pățește. Vorba ceia orî te silești să-l ajungi orî îl aștepti să te ajungă.

Ce se 'ntîmplase?

Ce se 'ntîmplă la oameni. Se întîlnise cu unul cu altul, cu neamuri, cu prieteni și cum ieră atunci o zi ca aceea, serbătoare mare ba încă și ziua lui, cu unul cinstește un păhar, cu altul alt

păhar, de ici o leacă, de colò o leacă, cînd cauți se face mai mult. Apoi vinul, nu-î ca apa, de la o vreme se sue la cap. Nu-î cuvînt că Gheorghe Dumitraș poate apucase și mai mulțisor ceva, că doar odată pe an ie Sfîntul Gheorghe, dar mai la urmă poate nici nu ieră vinovat omul. Unul, zice iea, altul iea, ce-ai să faci, la dracul, n'ai să iei?!

A luat. S'a cam potrivit omul de a luat și acuma căută hărăg. Mai ieră ce-va încă.

Satul de-alătura—unde ședeau Potochină și Dumitraș—ieră un sat vestit de mare, avea de toate mai vr'o douăzeci de case. Casele ierău rari și pe lîngă case aveau și semănături. Vatra satului nu ieră deosebită de țarină. Unde ieră vatra satului ierău și pămînturi de lucru. Așa li se dăduse la 1864 cînd s'au împărțit pămînturi pe la ciacași. Pe deoparte, din pricina apropierei le ieră îndămîină oamenilor, iear pe de alta ieră vai de sufletul lor. N'aveau cap să ție un purcel ori o găină macar, slobodă, prin vatra satului. Să ingrădească bucăți așa de mari de loc nu le dădea mîna, să ție o pasere, un purel ceva pe lîngă casă, aveau nevoie. Ce să facă? Și vițelul și purcelul și găina, numai împiedecate și priponite le țineau. Alt-feliu veșnic trebuia să aibă sfadă. Și chiar cu toată priponeala, cite sfăzi ierău !...

Ușor lucru ieră acolo de găsit capăt de vorbă. Numai cine nu vra nu găsea. Ba încă trebuia să se stăpînească.

Gheorghe Dumitraș se vede că găsise și iel ce-vă, numai vremea nu ieră potrivită ca să se poată stăpîni. Se pusese înaintea lui Potochină cu mînele în briu, avea un briu roș—parcă-l vîd, se tot răzămă cînd pe-un picior cînd pe altul, ocără pe Potochină de-l făcea albie de cîni și-l suduiea cum îi venea la gură.

— Măi, păcătosome, măi rontule, măi șovîrnogule, măi șontorogule, te calc în picioare numai nu mă'ndur că ai o casă de copii și mi-î milă, zicea Gheorghe Dumitraș și se rățoiea la dînsul.

Potochină tăcea și numai cînd și cînd îi zicea să-și căute de treabă.

Ti-ai găsit omul! Gh. Dumitraș nu vra să se deie. Începe a fîgădui lui Potochină că are să-l iei de păr.

Potochină ieși iea cușma de pe cap și zice:

— Na, măi Gheorghe, vină și mă iea.

— Dar, ce socoți că mă tem? face Gheorghe Dumitraș și hîț pe Potochină de cap.

Atunci Potochină îl prinse numai de mîna, dar cît ai clipi îl prinse și de chică. Avea Gheorghe Dumitraș o chică de-i bătea umerile, dar și Potochină cînd și-a împlîntat mîna într'însa, lasă . . . îi plîngea de milă. Parcă de cînd lumea nu mai fu-

sese Dumitraș în picioare, căzuse în genunchi înaintea lui Potochină, iar Potochină îi turnase după cap tocmai piciorul cel ront.

— D'apoi, măi Gheorghieș dragul badei, nu-î păcat de D-zeu să mă calci tu în picioare, să-ți faci tu ris de mine, de-un ront, de-un păcătos care are o casă de copii, întrebă Potochină și cu pumnul după ceafă nu-î mai mîntuiea de cărat.

Dumitraș dintru'ntăiu mai boj băiea, în coace în colò cu minele, dar de la o vreme îi luase Avram sporul. Mîntuise sudămile și începuse mai cu binisorul.

— Moș Nicolăi, mă rog D-tale, nu te îndură. . . .

— Dar tu cum de te'ndurî de minè și mă calci în picioare ?..

— Mă gătești moșule! Destul! Valeu! . . .

— Tacî, măi Gheorghe, rușine, bre, că te aud fetele.

— Mă rog, valeu, destul, oameni buni, săriți, nu mă lăsați, strigă Gheorghe Dumitraș înădușit, ba ajunsese de-î zicea lui Potochină: badiță, sărut minele și picioarele. . .

Potochină înse parcă ieră tocmit cu ziuă, nu-l mai slăbea.

Strigă iel bietul Dumitraș, dar oamenii ca oamenii, cînd nu-î doare pe dînșii nu se prea osteuesc să alerge, li se părea șagă ședeau și se uitau.

Ba și alt păcat:

Tatăl și mama lui Dumitraș, căci trăieau, cum ierău în crîșmă, auzind de isprăvile lui Potochină dădură fuga să-l scoată,

În tînda crîșmei, înse, ieră pivnița, care tocmai atunci se întimplase deșchisă și amîndoi moșnegii cum ierău și iei ametiți nu băgără de samă și căzură unul după altul în pivniță.

Parcă dracul vrăjise, nici dintr'o parte n'avea noroc bietul Dumitraș.

De la o vreme, înse, au sărit oamenii, și s'aū pus care pe unul, care pe altul și cu vai nevoie l'au scos din minele lui Potochină pe bietul Dumitraș.

Să-l fi văzut acuma, cît lumea nu mai ziceai că-î iel. Nu mai sămăna cu Gheorghe Dumitraș flăcăuanul cel frumos și roș la față. Numai ceafa-i ieră roșă, iar la față parcă atunci îi luase pinza de pe obraz. Vorba ceea. Să te ferească D-zeu de oameni însemnați, tare adevărată se mai părea.

Așa bătaie sănătoasă păcă atunci nici că-ți dăduseră ochii a vedea și cînd îți aduci aminte nici nu-î chip să nu zici ferească D-zeu, ba încă și pe puil ce-l de șerpe. Cine nu crede poate să întrebe măcar și pe Gheorghe Dumitraș. Nici cei ce-au văzut nu cred că vor uită, dar Dumitraș negreșit că va ținea minte și va spune-o, socot, și pe ceea lume. Acolo poate se va împacă și cu Potochină; căci din ziuă aceea ochii cu dînsul n'a voit să mai deie.

T. D. Speranță.

Greul și Capra.

(Anecdotă populară).

Un biet grec, cam toamna, des de demineată
S'a sculat și grabnic a pornit în pieața
Lucruri de mîncare ca să-și tîrguească
Eftene și bune să le nimerească

Deci s'a dus umblat'a, cit a mai umblat,
Colindînd sârmanul, de a fost asudat,
Prin medeau de-a rîndul pe la căsăpii
Pe la găști și trunchiuri, pe la pascării.
Până cînd medeanul s'a și deșertat
Alergat'a hojma după cumpărat;
Iear la urma urmei tot s'a 'mpodobit
Cu-un biet cap de capră. Apoi amețit
De-atîta tocmeală și frămîntătură
De facuse-acuma spume chiar la gură,
Merse iute-a casă capul să-și gătească
Să-l mînce, foamea să și-o potolească.
Mergé dezmierdîndu-l greul pe grecește
Iear femeea 'ndată cum capu-l zărește:

—Fugi, îi zice, spurcăciune ce-mi aduci în casă mie
„Cap de capră de mîncare, încă la Sintă-Mărie?!”
—Cap de capra, zice greul, fiert în ola ori si fripta
„Cum mi plăte sufletele nu mi plăte niț plătinta....
—Haî pașol cu capra, du-te,” strigă iea și-l sictirește
Nici în casă să nu-i între cu-acel cap îi hotărește.
Ba măi dur la deal la vale, ba se roagă ba măi plinge,
Dar femeea tot cu ghiontul îl alungă și-l împinge.
Căci de neamul lui-grecoaica—poate nu iera și iea
Și grecești mîncări, se vede, să mînce nu-i plăcea.

Binișor, atuncea greul, vai de dinsul, supărat,
Cu căprița lui în mină tâlpașița și-a luat
Innapoi la pitărie. Cit ieră de necăjit,
Totu-și capul să-l mînce nu-i da mîna de cît fript.
Pân să-l frigă înse ieată, măi 'nainte se gîndește
Ca să-l spele și de'ndată haî la Dunărea pornește.

Merge greul, se cinchește și s'apucă de spălat,
Cînd de o dată ghilosîndu-l se trezi că l'a scăpat.
— Chera-mu și sufletele, strigă greul necăjit,
„Psihi-mu, draguța spune pentru țe măi parasit

„Pentru te te duți zoi-mu? Oh ma'nec m'a prapadescu
„Peristera, hulubița unde pot să te găsescu?...
„Te să-ți dau să vii? Ma spune pentru te t'ai bușumflat?
„Alămînea să-ți aducu orî vrei țiri? orî vrei rahat?
„Pote fin la mataluța este pofta? Fin poftesti?...
„Fin? raspunde. Țe pacat!! Țe tot tuzi și nu graesti?”

Fin tot strigă greul. Pe ale apeî unde
Din resunet inse, fin i-se raspunde.
Fin ierà resunet de la vorba lui
Iel o iea că ieste vorba capului.
Stă dintăiū cu grijă și se răsîndește
Ș'apoi tot o fugă după fin pornește.
Fin n'avea a casă. Iar de cumpărat
Nu-î dădea chimiriul. Mers'a de-a furat.
Nu-î cuvînt cu grijă și cu frica 'n spate
Umlă. Dar le rabdă merge și străbate
Unde vra. Găsește fin. Un braț își leagă
Și 'ntr'un suflet cată cît mai iuti să meargă
Capul ce scăpase de-ar putea să 'mpace.
Fuge. Pic de apă alergînd se face
Și 'n sfîșit ajunge greul ostenit,
Și-a strigat strigat'a pân a amorțit:
—Chera-mu, zoi-mu, vin la mine 'n coațe.
„Te nu vii psihi-mu? Fiul nu-ți mai plate?
„Vina ca ma spinzur, draga puisor,
„Orî ma 'nec, draguța. Iacă finisor“...

Strigă. Capra inse nici că se ivește
Dar iel strigă, strigă și se frăsuește...
Iear apoi de jale poate și de ciudă
După-atita zbucium, după-atita trudă,
Zise:

—Vai de lume. Țe nenoroțire
„Tel te-a pus in lume inima, simțire
„Și-a luat credința, blestemat să fie
„Iel si-a lui lucrare pentru vesniție...
„Inima mi-ai rupt'o, capră păcătoasă!!“

Zice, șterge ochii și pornește a casă.

Despre chipul cum se poartă cu copiii și cu tinerii popoarele selbatece.*)

Autoriul se întemeiază pe faptele strinse de *Bastian* (mai ales în scrierea „Relațiunile de drept la feliurite popoare de pe pământ“) și de *Ploss* („Copilul după obiceiurile popoarelor“), etc. și noi facem cunoscută această lucrare, pentru că socotim folositoriu a deprinde pe oameni cu ideea că toți locuitorii pământului nu gîndesc într'un felu, nu sînt muștrare de cuget sau bucurie pentru acelea-și fapte, cu alte cuvinte că ideile despre bine și reu, drept și nedrept, folositoriu și ne folositoriu sînt foarte neasemănătoare între dinsele și schimbătoare. Ieste o nenorocire că unii oameni se leagă cu ideea că noi am ajuns acum la culmea civilizației și că nu ar fi cu puțință societăți în cari fericirea să fie mai bine asigurată pentru fie-care. — Cînd vor vedea înse de la ce stare am pornit și cit de mult, măcar în unele privinți, am înuaintat, vor înțelege că trebuie să mergem și mai departe.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nevoia, lipsa de ale hranei duce la uciderea copiilor fie prin pierzării pricinuite anume, fie prin omorirea copiilor îndată după naștere. Această înlăturare a „gurelor nefolositoare“ se află putem zice la toate popoarele selbatece. Noi am publicat, în numerele din urmă niște traduceri din *Sociologia* Doctorului *Le-tourneau*, acumina înse tot vom arată și pildele aduse de dl. *Kulischer*.

La *Knisten* mamela își omoară fetele, „pentru ca să le mîntuie de ticăloșia vieții.“ După spusele lui *Mackenzie* au și obiceiul de a-și pricinui pierzării. Indienii din *California* omorau de asemenea copiii, „pentru că mamela năveau cu ce-i hrăni.“ *Lafitau* spune că Indienii din *America de nord* „omorâ u-nul dintre gemeni, îndată după naștere.“ *Bessels* a văzut cum o femeie dintre *Eskimoși* de la *Smith-Sund*, a zugrumat pe cel mai mic dintre copiii ie, un băiețel de cincî luni, pentru că să nu mai aibă grija de hrana lui.“ *Azara* povestește despre *Guanii* din *America de sud*, că la dinșii „mamela omoară îndată după naștere mai toate fetele ce nasc îngropindu-le de viu.“ Tot *Azara* ne spune că *Atbaiași* omoară și băieți și că nașea *Guaidacurilor* s'a stîns din pricina omorîrei copiilor. La *Ahiponi*, după *Dobritz-*

*) După un articol al D-lui *M. Kulischer*, publicat în *Zeitschrift für Ethnologie* 1883 Heft IV Berlin, în cea mai mare parte traducere.

hoffer, pruncuciderea iese o faptă obișnuită. Despre alte popoare din America de sud se spune că omoară copiii și mai ales pe cei cu vre-un betesug. *Manaosii* îi îngroapă de vii și cei din colibă joacă în jurul gropii strigînd, până ce copilul iese acoperit cu desăvîrșire de țerna ce o aruncă peste diusul cînd unul cînd altul. În Mexicul vechiu, de altfelîu destul de civilizât, omorau dintre gemeni pe unul.

În Africa iese obiceiul foarte respîndit. La *Arebo* în Guinea, spun *Smith* și *Bosmann*, dacă se întîmplă de se nasc gemeni, omoară nu numai copiii, ci și pe mamă. În *Dahomey* și în *Ngura* aruncă pe gemeni în apă, ca să nu aibă țara să sufără secetă, foamete sau revărsări. Negreșit ca pricina adevărată a omorîrii iese teamă de foamete, dar aici vedem cum o urmare firească a înmulțirii oamenilor, în împrejurările de acolo, s'a prefăcut într-o pedeapsă Dumnezească. După *Barth* toate popoarele din Africa văd cu ochi rei nașterile de gemeni și cele de mai multe ori îi omoară. Am spus că omoară copiii cu betesug dar li socotesc ca betesug te mîeri ce deosebire de alți copii. Așa omoară copiii ce se nasc cu dinți și anume au pregătita o oală cu apă în care-i înneacă moașele îndată după naștere (la Negrii Sotho). La unele popoare din Africa resăriteană omoară copiii cărora le ies dinții mai întăiu în falca de sus, sub cuvînt că au trecut peste hotarele puse de natură! La Cafri pruncuciderea nu-i ce-va rar, mai ales omoară pe cei cu betesuguri și dintre gemeni pe unul. Tot astfelîu iese și la Zulusi. Hotentotii, cum spune Kolbe, ori îngroapă copilul de viu, punîndu-l în vre-o vizuină și acoperîndu-l cu țernă și cu pietre, ori îl leagă de vre-un copac, unde țipa pînă ce moare de foame ori stăsieat de vre-o fiară, adesea leapadă copilul în vre-o tufă!

În India sînt popoare la cari se omoară unul dintre gemeni. În Ostindia omoară copiii și mai ales fete, dacă cred că nu vor avea cu ce-i hrăni. Chiar și în China iese obiceiul de a leapăda prunci și mai ales fete lingă drum sau lingă apă. În Iaponia *Ainosii* omoară totdeauna pe unul dintre gemeni. În Persia vechie iese obiceiul de a omori copiii și n'a încetat de cît după ce a fost de a omori copiii și n'a încetat de cît după ce a fost țara cucerită de Arabi. Beduinii omoră copiii și acumia, cum făceau mai de de mult și alte triburi de Arabi. Coranul pomenește de-acest obicei: „Nu trebuie să vă omoriți copiii din frică de sărăcie; căci îi vom ținea cum v'am ținut pe voi.“ Cum că iese același obicei la Evreii vechi aflăm de pe învinovățirea ce aduc lui *Karaon* că a chemat pe moașele evreice și le-a poroncît să omoare pe copiii de parte bărbătească, aruncarea copiilor în apă de cătră soldați, precum și leapădarea lui *Moiaie* în papură pe ma-

lul apei. Obiceiul de a lepădă copii lingă apă ori de a-i fucecă se obișnuște pretutindenea și nu poate fi vorba în cazul lui Moise de ce-vă neobișnuit. *Crușii* omoară, după *Wrangel*, „toți copiii betegi“. La *Cambridali*, cum spune *Steller*, iese obiceiul, că mam-le caută să piardă copilul prin felurite băuturi și alte mijloace, și că pe cei născuți îi gîtue ori îi aruncă de vii la fiecare selbatee sau la ciui. Dacă se nasc gemeni, omoară pe unul.

II

Prin pruncucidere se omoară pe de o parte acei despre cari se vede că nu s'î în stare a luptă pentru viață. Toți slabănogii chiar și acei ce se deosebesc foarte puțin de ceialalți sînt îndepărtați din societățile vechi. Cresc numai pe acei copii, despre cari își închipue, că vor fi în stare să înlocuească pe cei bătrîni. Pe de altă parte prin omorîrea copiilor se ține echilibrul între numărul membrilor comunei și între mijloacele de traiu. Nu atîrnă deci măsurarea numărului copiilor de la voia cutăruinea sau cutăruinea. Sînt hotărîte regule nestrămutate în privința numărului copiilor ce trebuie de crescut și nici într'un felu nu se îngăduie să fie călcată regula hotărîtă. La *Abiponi* nu crește o familie mai mult de doi copii. La cele mai multe din popoarele selbatee din America de nord, după *Hunter*, nu se cresc mai mult de doi copii de o familie. La *Acaiși* lasă în viață numai pe mezin, adică pe cel ce-l presupun cel din urmă. *Bessel*, spune despre Eskimoșii de la *Smith Sund* că o familie nu crește mai mult de doi copii pe cei ce trec peste acest număr îi omoară. La *Guiacuri*, femeile încep a crește copii la 30 de ani. Locuitorii Australiei (despre care nu s'au vorbit mai sus) îndată ce au atîția copii cîți pot purta ușor cu dinșii și hrăni, omoară pe cei ce se mai nasc îndată după naștere; dintre fete omoară mai totdeauna pe a treia, pe a doua, adesea. La *Cap York* rar cresc mai mult de trei copii, în Sud aproape nici o dată mai mult de patru. Pe unele din insulele *Caroline* n'avea voie nici o femeie din popor. . . din pricina nerodniciei insulei să crească mai mult de trei copii, toți ceialalți trebuia să-i îngroape de vii. După *Chumisso* același obicei îi era pe insulele *Mariane*. Pe insula *Fate* una dintre cele melaneziene, nici o femeie n'avea voie să crească mai mult de doi sau trei copii, pe ceialalți îi îngroapan de vii. În insula *Guinea nouă* se obișnuște pruncuciderea și a rare ori cresc mai mult de doi copii, pierzania pricinuită înadins iese lucru foarte obișnuit. În insula *Figi* se omoară astfelu, aproape două treimi din numărul copiilor. Tot așa și în *Tahiti* dar aici se omoară mai multe fete și gemeni și nimic nu crește mai mult de doi—trei copii. Oamenii nu se

rușinează de felii despre acest obicei, ci îl mărturisesc pe față și se micără de Europei că nu fac ca și diușii și că îi găsec de ocară. În *Hawai* nu crește nici o familie mai mult de doi sau trei copii. Pe o insulă polineziană *Tikopia*, după spusele căpitanului *Dilon* locuitorii omoară pe toți băieții afară de pe cei doi di'ntăiu, îndată după naștere, zugrumindu-i. Pe fete le lasă să trăiească. La *Malgași* în Madagascar omoară toți copiii ce se nasc în *April și în Mart*, în septămîna din urmă a fie-cărei luni, miercurea și joiea în tot timpul anului. *Guanșii*, locuitorii vechi ai insulelor Canarie, lasau în viață numai pe cel di'ntăiu copil.

Copiii lăsați în viață trebuie să fie crescuți de comună din copilărie până la o vîrstă, oare-care. După ce au ajuns la această vîrstă, de obicei timpul cînd încep a fi în stare de a se căsători, se fac membri ai comunei și trebne să dea partea lor de muncă pentru întreținerea comunei. Sînt chemați înse la această însărcinare, numai dacă în fapt au însușirile trebuitoare. Copiii se lasă în viață, oare-și cum, numai cu condiție, să fie în stare mai tirziu să îndeplinească anumite însărcinări. La intrarea în această vîrstă se supuu tinerii la încercări pentru a vedea dacă în adevăr sînt vrednici să trăiească. Încercările sînt în sine o repetare a încercărilor de omorîre și de lepădare, cu deosebire, că lu se fac încercările asupra unor copii nevristuici ce nu se pot apăra, ci asupra unor tineri cari se pot îngriji. Așa că copiii cari u'au fost nici lepădați, nici omoriți cînd ierau mici sînt supuși mai pe urmă la acelea-și primejdii. La Huroni la Irokeji și la Algonchini merg copiii în pădure, la vremea cînd încep a fi aproape de vîrsta căsătoriei, băieții sub cîrmuirea unui moșneag și fetele sub a unei femei bătrîne. În tot timpul cît stau în pădure trebuie să postească și să-și innegrească fața, pieptul și umerii. Spun toate visurile la bătrîni și după acestea li se alege un Manitù, zeu apărătoriu, de la care le atîrnă norocul. La *Oïbwaï* își pregătesc colibe pe copaci și stau acolo culcați pe mușchi postind atîtea nopți, până ce numai simțesc chinurile foamei și ale setei. Se zice la *Oïbwaï* că sufletul lor merge în timpul somnului în ceriu unde află tainele vieței. În Virginia copiii sînt bătuti cu vergi și chinuți în felurite chipuri, apoi *mama, plîngînd face greapa* și copiii sînt aruncați unul peste altul, ca și cum ar fi morți, într'o vale. Apoi stau nouă luni în pustie și nu se întîlnesc cu oameni, în acest timp nu ierau altă hrană de cît o fiertură de rădăcini, care pricinuește o turburare de minte și le tot dau această băutură până ce presupun că au uitat tot trecutul. Cînd se întorc îndărăpt în satul lor trebuie să se prefacă pare că n'ar mai cunoaște pe nimeni și nu și-ar mai aduce aminte de nemică. „Ast-feliu încep a trăi ca din nou, după ce muriseră pentru scurt timp, și se nu-

mără între vrâstnicii tribului după ce au uitat că au fost olini-oară copiii. In West-Carolina închid pe băieți și chiar pe fete cinci până la șese săptămâni într'o casă întunecoasă.. îi postesc foarte aspru, adecă pentru a-i face ascultători și a-i întări. La *Dacota* și la *Siuși* tinerii trebuie să fie supuși la felurite chinuri înainte de a fi primiți în numărul vrâstnicilor și n'au voie nici un suspin măcar să scoată. O încercare care vă poate da idee de celelalte iese următoarea: „leagă pe tinăr de un stîlp cu o frînghie care-i trasă pe sub pîlea de la spate și îl lasă o zi întregă sitindu-l să se tot întoarcă așa ca să fie cu fața necontenit spre soare“ In California dau copiilor cînd ajung la vrîsta bărbătească o băutură îmbătătoare; după ce se ametește și le vine somn, nu-i lasă ci-i silesc să spuie ce felii de fieară li s'au năzare; apoi le ard pe trup chipul finarei ce i s'a arătat și anume pe piept și pe brațe. La Eschimoși, spune *Franklin*, bortesce la băieții de șese-spre-zece ani buza de jos de o parte și de alta, precum și zgircul nasului și mai pe urmă le viră în aceste borte oase, mărgelile de sticlă, etc. La *Klincheșii* din *Alasca*, după *Klemm*, pe fete cînd ajung mari le alungă pe timp de trei luni, mai de mult chiar pe un an, într'o colibă îndepărtată... După ce se sfîrșește timpul le fac o bortă în buza de jos și le pun un bețișor de argint.

La *Coliuși* pe coasta strîmtoarei lui Behring iese același obicei, după spusele lui *Erman*. Afară din sat, zice iesel, iese un șir de colibi sau cuști nalte peste doi metri și cari au numai o fereastră cu gratii. Acolo iera o fată.. se află că fata tocmai avuse pentru întăiea oară la fire.

După *Veniaminov* această închidere ținea după obiceiul vechiu un an și după ce o sfîrșeau le făceau bortă în buza de jos. La Indieni din nordul Mexicului trebuia ca un băiet să primească o mărturie din partea luptătorilor că iese bun de ce-vă și apoi să fie primit în rîndul luptătorilor. Leată cum se face cercarea:

„Șeful apucă pe băietul care stă gol înaintea lui de păr, îl tărmozește pe jos, îl izbește cu picioarele. Această încercare iese cea dintăiu. Dacă scoate cît de slabe gemete îl socot de nevrednic. Iear dacă ride, se arată vesel și poștește să i se mai facă și mai mult, se începe a doua încercare. Șeful bate pe băiet cu biciul și cu spinii peste tot trupul, până la sînge, iear băietul să nu zică nici vaeu. Apoi vine a treia încercare cea mai strașnică. Șeful iese niște labe de păseri rîpitoare, innadins pregătite și uscate, îl împunge, îl zgirie peste tot trupul, de iese aproape de tot plin de sînge, iear băietul trebuie să se arate vesel să nu se sucească ori să se întoarcă. Numai o ofare și-l hotărăște nevrednic de a fi luptătorii.“ După ce a suferit cu răbdare toate încercările, șeful îi dă săgeata și arc, îi ține un cuvînt arătîndu-i

că numai iel și poporul lui sînt oameni, iar ceilalți dobitoace selbetece de cari nu trebuie să se teamă, ci să caute să se apere în tot deauna pe sine și pe ai lui.“ Numai ce a fost primit între barbați și îl și pune la cele mai grele munci. „Trebuie să spioneze în fie-care zi drumurile, ca să vadă de nu se află umre de dușmani, trebuie să se suie cu cele mai mari osteneli pe dealurile cele mai nalte, ori ce vreme ar fi trebuie să păzască zi și noapte vitele. . . și să ducă vești unde l vor trimete.“ La *Mauhii* din America de sud aduc înaintea vecinilor, băieții cum ajung la vrîsta de opt-nouă ani; vecinilor li se face o masă. Băietului îi pun mîneci de bumbac, cari-s legate sus și jos, iar în lăuntru pun cite-vă furnici mari și care mușcă foarte reu. Îndată ce băietul începe a plînge de durere, se stringe cerc în jurul lui tot bîrbății postiți la petrecere încep a juci și a-l încuraja, pînă-l văd cum cade la pămînt lipsit de puteri. Pentru că i se înflă foarte tare mînele, îl dau pe sama babelor cari îl lecuiesc cu suce proaspăt de o buruieană numită *mandico*. După ce se însănătoșază băietul, îl pun să se încerce a da cu arcul. Cerimonia se tot repetă în fie-care an pînă ce ajunge tînărul de patru spre zece ani, cînd poate suferi durerea fără să plîngă. Atunci îl privec ca bîrbat și i dau voie să se însoare. Și fetele sînt supuse la asemenea încercări pricinuitoare de durere. *Martius* ne spune următoarele despre Macuși din America. La începerea pubertyței despart fata de ceilalți locuitori ai colibei și o pune de șede toată ziua în virful tot deauna plin de fum al colibei, care e de formă conică; noaptea stă lingă un foc aprins de dînsa singură. După un post de șapte zile trebuie să-și facă singură mîncare într'un colț întunecos și mai pe urmă vrăjitorul (Pai) o descîntă șoptind și suflînd peste dînsa, „în acest timp toate lucrurile întrebuițate de fata le strică Apoi o scaldă.“ După ce se întoarce de la feredeu o pune și șede în timpul nopții pe un scaun sau pe o piatră, mama iei o bate cu rîstă vîrguți și fata n'are voie să țipe ca să nu trezască pe cei ce dorm. La a doua perioadă a firei se repetă aceeași bătaie cu vîrguți și apoi o socot ca „curată“ și poate să se mărite. Tot ast-felii sînt încercate fetele la alți locuitori ai Americii de sud, *Manpi*. Deosebire e la le bat pînă ce leșină și une-ori pînă ce mor. În timpul zilelor cît o bat, nu i dau altă mîncare de cît să lingă hiciul sau verzele cu care o bat, rudele înse mîncă și beu cu îndestulare. Dacă nu moare, are voie să se mărite. După *Azara* ieată cum se poartă cu copiii. Merg des de demineață la cîmp și se întorc sara flămînzii. Niște babe îi împung la brațe cu oase ascuțite și peste trup. Dacă nu dau nici un semn de durere, apoi le dau mamele de mîncat.

(Va urmă).

I. Nădejde.

D A N Ţ U L

(urmare)

Maî înaintea de a arăta şi părerile noastre despre danţ, dăm cetitorilor descrierea unui bal din studiul „La Curée“ a lui „Zola“, care îe de sigur o copie de pe natură.

„Balul se începù maî întâiù cu un cadril: „*Ah are cînbote, are cînbote Bastiean*“, cîntec ce îerà la modă. Polcele, valţurile, mazurcile se amestecau printre cadriluri. Părechile dănţînd veneau şi se duceau, împleau galeria cea lungă, sãrînd la sunetul instrumentelor de aramă, învîrtîndu-se la sunetul vioarei. Imbrăcămîntile femeilor, dupã felurite ţeri şi epoce furnicau, formînd o împestriţatură mişcătoare de ştofe cu colorî vii.

Tactul dupã ce dusesse şi amestecase colorile într'un vãlmăşag cadentat, aducea de o dată, la unele loviri de arcuş aceea-şi tunică de satin pembea, acela-şi corset de catifea albastră, lingă acela-şi frac negru. Pe urmă altã lovire de arcuş, orî un sunet de trompetă, împingea părechile, le făcea să păşească în şir de a lungul salei cu nişte mişcări legănate, ca ale unei luntre mergînd dupã apă, sub suflarea vîntului care a rupt frînghia ce o ţinea. Şi aşã necontenit, ceasuri întregi, fără sfîrşit. Din cînd în cînd cîte o doamnă înnăduşîndu-se se apropiea de fereastră ca să resufle o leacă de aer îngheţat; o păreche se odihnea pe o canapea orî se coborea în seră cutreerînd încetinel aleele....

„Dupã masă un murmur „Cotilionul, cotilionul“ însufleţi pe jucători. Părechile veneau din seră, salonul cel mare se împlu ca la cadrilul de la început, şi în această îmbulzală rideau şi vorbeau. Ierà cea maî de pe urmă flacăra a balului. Bãrbaţii cari nu jucau, şedeau în înfundăturile ferestilor şi priveau cu bunã voinţă molatecă grãmada gureşă, care creştea în salon; în timp ce mesele fără a-şi lăsa mîncarea iveau capul ca să vadă.

— Dl. de Mussy nu vroeste, zicea o doamnă. Se jură

că nu mai vrea să cirmuească... Dar, numai o dată încă, D-le de Mussy, o singură dată. Fă-ne această plăcere...”

„O doamnă pomeni de dl. Simpson, îi ziseră să tacă, căci dl. Simpson, ieră cel mai neuzit cirmuitoriu de „cotilion“ avea niște născociri ciudate, se povestea că într'un salon unde îl aleseseră, făcuse pe doamne să sară peste scaune, și că una din figurile ce-î plăceau ieră să facă lumea să meargă în patru labe împrejurul sălei...”

„Părechile se așezaseră împrejurul salonului, pe toate scaunile, tinerii aduseră și scaunele de schijă din seră. Ieră un cotilion urieș...”

Orchestra cîntă innădușit un valț. Doamnele se țineau de mîină, făcînd o roată, și se învîrteau răpede trăgîndu-se de mîină și rîzînd, lunecîndu-se. In mijloc un cavalier, răutăciosul Simpson avea în mîină o eșarpă pembea; o rîdică parcă ar fi vroit să păscuiească, dar nu se grăbea, fără îndoeală se desfăta, lăsînd pe femei să se ostenească învîrtîndu-se. (Iele gîfueau și se rugau să sfișască. De la o vreme aruncă eșarfa cu atîta ghibăcie încît se învîrti împrejurul umerilor d-nei de Espanet și a d-nei Haffner cari ierău una lîngă alta. Ieră o șagă, voea să vâlțuească cu amîndouă o dată, și chiar cuprinsese taliea amîndurora, a uniea cu brațul stîng a alteia cu cel drept, cînd ieată că voacea d-lui *Saffré*, regele cotilionului resună :

— Nu se joacă cu două doamne.

— Dar Simpson nu vroea să sloboadă taliile.

Femeile rîdeau și se lăsau pe spate în brațele lui. Bărbații rîdeau, femeile se minieau, ieră cei de prin fe-rești se întrebau cum va ieși *Saffré* din încurcătură. Dl. *Saffré* stătù puțin gînditoriū pe urmă zimbi, luă de mîină pe cele două doamne, le spuse ce-va la ureche; pe urmă întorcîndu-se cătră *Simpson* zise: ce culegi *verveine* sau *per-venche*.

Dl. *Simpson* cam zăpăcit, zise că culege *verveine*. *Saffré* îi dădù pe marchiză. Bat aplause, găsesc că-î minunat?!“

. . . . .

Sint „*punctele negre*“ zicea cu haz dl. *Saffré*. Născocierea mea. Toți rideau, bărbații tălmăceau femeilor. Impăratul ținuse un cuvânt în care zisese că la orizontul politic se văd oare care „*puncte negre*.“ Și aceste puncte negre avuse noroc; spiritul Parisului inhățase vorbele, le amestecă și le potrivea în toate. Dl. *Saffré* puse cavalerii la un capăt al salonului, făcându-i să întoarne spetele doamnelor cari ierau la celăлт capăt. Pe urmă le poronci să ridice hainele, așa felii, ca să-și ascundă ceafa. Acest lucru se făcù în mijlocul unei veselii nebune. Gheboși, cu umerii strinși cu hainele ridicate așa că nu-i acoperea de cît până la talié, cavalerii ierau, ce-i dreptul, îngrozitori. — Nu rîdeți doamnelor strigă dl. *Saffré*, cu o seriozitate comedioasă, ori vă fac să vă puneți și d-voastră rochiile de dantele în cap. Veselia crescù încă.

„Sinteti *punctele cele negre* zicea dl. *Saffré* acoperiti-vă capul și nu mai arătați de bit spetele, trebué ca doamnele să nu vadă de cît negru... Acuma porniți, amestecați-vă unii cu alții, ca să nu vă cunoască. Veselia ieră la culme. *Punctele negre* imblau, pare că ierau niște corbi fără cap. Unui domn i se văzù cămeșa și capătul pachetei. Domnele se rugau, nu mai puteau. Dl. *Saffré* le poronci să meargă la „*punctele negre*.“ Plecară făcînd vuet cu fustele. Și fie care apucă cavalerul ce-i veni la mină. Părechile văltuiră în rînd.

„Dl. *Saffré* puse pe ducele de Rozan, cu spatele la părete într-un colț al salonului, o doamnă înaintea lui, pe urmă un cavaler spate în spate cu doamna, ieră și doamnă și un cavaler în față cu iea și așa în șir părechii. Necuviința de a fi prinse între doi bărbați, răzemat de spetele unuia și avînd înaintele pieptul altuia, înveselea mult pe doamne. Sinul doamnelor atîngea clapele fracului, picioarele cavalerilor nu se vedeau din fustele dăntuitoarelor, și cînd din vre-o veselie neașteptată vre-un cap se plecà, mîstetele din față trebuéa să se ferească pentru a nu împinge lucrul până la sărutare. Un glumeț împinse o leacă, și șirul se strînse, fracurile în-

trară mai adinc în fuste: se auziră țipete mici și râsete, ce nu se mai găteau. Baroneasa M. zise: „Da, D-le, mă în-năduși, nu mă strînge așa tare!”

Părù așa de comic, că toți rîdeau cu veselie ne bună, șirurile se clătinau, se loveau și se sprijineau unul de altul ca să nu cadă. Dl. *Saffré* bătù din palme, la acest semn toți se întoarseră, cei cari îi erau față în față se luară de talie și începură a vâlțui. Numai ducele de Rozan înturnîndu-se se află cu nasul în părete, toți îl riseră. Fiecare cavaleriù, după ce făcea trei-patru învîrtituri de valț, aruncă dînțuitoarea sa în brațele vecinului care-î azvîrlea pe a sa. Contesa Vanska dînr'o săritură mergea de la pieptul D-lui *Saffré*, la pieptul ducelui de Rozan.

Cred că nime nu va zice că descrierea lui Zola ie prea prea, orî cine a fost la baluri, la nunți și la așa numitele „soarele,” știe bine că lucrurile se petrec mult mai „decoltat” și mai necuviincios de cît atîta.

Sîntem BÎN contra „cugetărilor” nu din principiu, ci fiind că trebuie prea multă știință pentru a nu spune lucruri obișnuite. Totu-și cugetări ca ale lui Spencer nu sînt de desprețuit, fiind-că de la întăiea privire te încredințezi de adevărul lor; îel zice: „Libertatea cugetărei în religie, liberalismul în politică, cît și abaterea de la modă în îmbrăcăminte sînt semne de spirit neatîrnat.” Și tocmai această lipsă de neatîrnare în cugetare și purtare ie boala cea mai ascunsă care ține societatea în loc. *Așa am apucat de la părinți* se desrădăcinează, nu ie cuvînt, dar foarte greu; iear cît despre *asă face lumea și asă trebuie să fac și ieù*, nici vorbă nu mai rămîne ca să poți scoate această idee din capul cui o are. De pildă vor zice mulți: ce nebunie, toată lumea joacă și noi să nu dăntuim, se poate mai mare pretenție orî *purism*. Mai întăiù de toate, celor ce vor judecă așa, ținem să le spunem că nu tot ce scriem avem pretenție orî credință că va fi ascultat, pentru aceasta ar trebuie să ne credem un soiù de genii impunătoare. Noi arătăm cum stau lucrurile, cum le vedem și înțelegem noi, ne încercăm a le dà

o explicare. Fiind deplin încredințați că, dacă lumea nu se moralizază cu cîte un articol, măcar se mai clatină din cînd în cînd credințele și obiceiurile.

Le știut că orî ce idee, orî ce lucru, mai întăiū ie cunoscut de adevărat, și numai tîrziū, foarte tîrziū, ie pus în lucrare, așa ie cu societățile, așa cu indivizii; de pildă mulți mai întăiū ierau liberi cugetători și tot împlineau obiceiurile religioase, până ce unii, ajutați poate și de întimplări, încep a se purtă după, cum le sînt ideile.

Balul după zisa lui Balzac: „*le cîmpul de luptă al femeilor*.“ Vă întreb ce vrea să zică aceasta de cît că la bal se face o recrutare de femei pentru chestiile sexuale. Orî ce „voal“ ați vroî să aruncați asupra balului, tot nu veți putea ascunde adevăratul lui scop. La bal părinții își duc fetele pentru a-le mărită; iear mai înainte de aceasta le „dresază“ ca pe niște cai la *maneja*.

Nu se cruță nemic pentru a plăti lecțiile de danț; ca să învețe cum se facă complimente mai bine, cum se miște șoldurile mai fărîmăcătorii și să știe mai multe polci și figuri de *mazur*. La bal femeile, chiar cele mai cinstite, vin ca să culeagă lauri pentru frumuseța lor și pentru aceasta fac orî ce jertfe; iear cochetele nu mai ie vorbă că vin să vîneze. Așa că în adevăr balul ie un cîmp de luptă, care de care cată să învingă, și pentru aceasta se înărmeează cu armele știute, adecă: luxul, cochetăria și danțul. Fie-care femei arată privitorilor pieptul și brațele goale pentru ca doritorii să-și facă o idee despre rotunzimea formelor.

Am văzut cît sînt de șic figurile cotilionului. Valțul sîngur ie destul lucru, mai cu samă jucat așa cum învață *danț-maistrul*; regula ie: cavalerul trebuie să stea drept, nici de feliū plecat și doamna tot ast-feliū și nu depărte unul de altul ci aproape piept la piept, și știți bine că asemenea lecții sînt împlinite cu sfințenie. Ce mai lucru minunat și valțul: o are în brațe pe femei strînsă lîngă piept cît voește de tare, și la urechi îi poate spune *declarații* cît de multe, ce-î dreptul că loc mai potri-

vit nici se mai poate, căci urechile mamei ori ale bărbatului sînt departe ca să poată auzi, ori cît de lungi ar fi. (Vezi „contradanțul“ d-lui Antinescu).

Dar cadrilul iese o întreagă mimică erotică. Figurile de la început încete și liniștite stînd mai mult în *balăntări* și legănări, în prefacere că să părăsesc și în mișcările cadențate ale șoldurilor. Ie o întreagă artă cum trebuie femeia să ție rochia cu mîna și cum să cochetăresc înaintea cavaleriului. Până la a cincea figură lucrurile se petrec cum am spus în plecaciunii și cochetării, iar la această figură iese un înțeles mai răspicat. Ce voiți, *cavaleriul* între două doamne cît nu merge de îngîmfat și de vesel și parcă-și bate joc de cel ce stă singur, de o dată soarta îl părăsește pe iesel și-l mîngie pe celălalt, femeile sînt lîngă iesel, merge vesel rizînd de cel ce stă în față-î singur; de odată înse se împacă prin o rotire și iar rămîne unul cu una, altul cu alta, un soi de căsnicie în *miniatură*. Vine figura a șesea, la aceasta lucrurile se petrec cu o adevărată nebulie; cele de la început erau liniștite și trăgădate, ca un feliu de curte platonice și temătoare, aice din contra, capetele sînt aprinse, se galopează și se vâlțuește cu furie nebunească, femeia trece din brațele unuia în ale celuilalt ca o minge în mînele băeților la oină.

Iei bine, ce voiți, am un cap ciudat și nu-mi pot închipui că asemenea petreceri ori eserciții gimnastice cum au unii pretenție a le numi, nu „zărghesc“ puțin pe fetele cele mai serioase. Priviți fata tînără cum se deprinde a trece cu înlesnire și nerușinare din brațele unuia în ale altuia; oare în viața zilnică nu va trece tot așa de ușor de la unul la altul sau bărbatul de la una la alta? Ce să mai zicem de bărbații serioși, matematici, politici, pe cari nu rar îi vezi jucînd cu aceeași seriozitate cu care ar dezlega niște probleme.

Poate vor zice mulți că spiritul omenesc nu poate fi tot serios, trebuie să mai destindă coarda ca să nu se rumpă. Nici nu voesc să zic că omul trebuie să facă numai

lucruri serioase, omul trebuie să petreacă și să muncească, așa ie natura lui; dar sînt petreceri și petreceri, unele rele, altele bune, unele folositoare altele dăunătoare și cred că ie în folosul omenirei de a alege pe cele bune. Ierau o petrecere pentru Romani luptele gladiatorilor, dar ierau omoritoare pentru atîția oameni și pe privitori îi făcea cruzi ca fiarele; în Spania chiar și a-zî sînt luptele cu taurii. Jocul de cărți ie de asemenea o plăcere, dar oare ie bun, ie folositoriu? Beția ie și ie a o plăcere, dar ie stricătoare și organismului și semenilor.

Așa ie și cu jocul, strică și moralicește și iconomiceste, ba adesea te sfirșește și de viață. Strică moralicește, căci deprinde atît pe barbați cît și pe femei a fi schimbători, a se aprinde și a se stînge tot așa de răpede ca și un chibrit. Am auzit adesea fete zicînd: că iubește pe cutare fiind că joacă minunat. Iei bine, oare iubirea luată de pe un asemenea criteriu poate avea vre-o trăinicie? Oare un valț, cîte-va strîngerî de mîna tremurătoare, mai niște ochiri rugătoare și o bucațică de curte destoinice a amei o fată, întemei-vor oare o iubire și căsnicie trăinică?!

Obiceiurile selbatece se ivesc din cînd în cînd, foarte des lasă chiar urme și acestea se găsesc mai cu seamă în religie ori în întîmplările mai însemnate; de pildă, dacă vom observă puțin, în religia noastră chiar se găsesc urme de canibalism, în obiceiurile evreilor găsim anumite cerimonii unde se întrebuițază sau se întrebuiță cuțitul de pîetră, remășiță de întrebuițarea armelor de pîetră. Jocul și iel ie o remășiță selbatecă din niște timpuri cînd barbații aveau cu femeile niște purtări de tot slobode. Căci, dacă purtările barbaților cu femeile în bal sînt cu totul normale și bune, de ce nu se obișnuesc în viața de toate zilele? De ce cînd bărbații se întilnesc cu femeile ori cu fetele prietenilor, nu le apucă de talie ori nu le dau cîte o învîrtitură prin casă, ori nu se ieu la bușă ca să facă gimnastică? Ce ipocrizie ori mai bine ce păpușarie! La bal tot înaintea lumei, a părinților și

a bărbaților ai voie să apuci o femeie de talie să-î numeri bătăile inimei, să-î ții mina ceasuri întregi, iear a-fară de bal nu, ie: scandal, corupție, compromitere.

Strică iconomicește, căci femeea deprinsă cu baluri și cu dulcelele danțului jertfește tot pentru asemenea plăceri. Înainte de toate suferă punga bărbatului, vinză-se iel măcar dracului, dar trebuie să o ducă la bal, pentru ce s'a măritat, doar ca să fie în rînd cu lumea; și știți ușor ie a zice plăcintă, dar cîte trebuesc la iea. Tot așa și cu balul, nu mai mult de cincî litere, dar are după iel un danț lung. Așa rochie de bal decoltată și codată, pantofi, mănuși, flori, dantele, cordele, pudră, dresuri, parfumuri, etc. Te lovește amețala numai înșirîndu-le, dar pe bieții bărbați cumpărînd. Dar măcar au și iei plăcerea de a-și vedea femeea trecînd din brațele unuia în ale altuia ca un copil drăgălaș și răsfățat. Bărbatul dacă știe a jucă, femeea nu-l împiedecă, poate jucă cu cine-î va plăcea numai cu femeea sa nu; căci ie lucru prostesc, căci de femeea lui i-î acru sufletul, mai trebuie o leacă de schimbare. Copiii încă au de aice partea lor de suferință, căci adesea mama jucăușă îi lasă bolnavi, ba chiar și de țîță pe mina unei slugi proaste și nepăsătoare; căci cînd aude vorba de bal ie în tocmai ca selbatecii cei cariî uită tot la sunetul muziceî. Cît despre cheltuecele ce se fac cu fetele ce să mai zic, treaba părinților, fac orî ce sărmanii pentru a le duce la iearmaroc.

Că ie stricătoriiu organismului nici numai ie îndoeală. Noptile nedormite sînt calea cea mai nemerită ca să te poți atacă; dar ce ie de făcut, gustul gimnasticeî ie mare lucru. Dar osteneala obosala jocului unde remîne? Cîți înfierbîntîndu-se jucînd, nu recesc, și se duc înainte de timp din viață? De cîte orî auzim cutare a fost la bal, s'a recit și a murit, orî măcar s'a îmbolnăvit pe cîteva septămîni. De cîte n'am auzit că femeî, măritate, cu copii și cari nu se prea bucură de piept voinic și sănătos, au petrecut nopti întregi jucînd; adesea se întîmplă că adoua-zi stupesc sînge și tot nu se pocăiesc. Ie

oare bine a fi pătimaș pentru niște plăceri cari nu cruță nici sănătate, nici banul agonisit cu greutate și nici nespusa nenorocire de a-și lăsa copiii orfanți de mamă? Se vede destul de des cit ie de costisitoare pentru copii lipsa mamei, și totu-și patima jocului învinge o simțire așa de puternică.

Sofea Nădejde.

Cum se învață medicina în Iaponia.

Scoatem din „Revue scientifique“ No. 14, 6 Oct. 1883 următoarea bucată despre învățatul medicinei în Iaponia :

„Școală de medicină în limba germană (curs pregătitoriū). Pentru a intra în această școală, trebuie să ai patru-spre-zece ani cel puțin, și două-zeci cel mult. În fie-care an se țin examene de primire, se întreabă din iaponește, din matematici și din nemțește (temă și dictando). Se caută de asemenea sănătatea școlarilor.

„Se urmează cu limba iaponeză, cu cea chinezască ; învață foarte bine nemțește, așa că ajung să vorbească și să citească cu ușurință ; se învață și ce-vă latinește pentru a înțelege cuvintele tehnice, apoi istoria, matematicile (algebră, geometrie, chiar și trigonometrie), și în sfârșit elemente de chimie, de fizică, de botanică și de zoologie. În fie-care an se fac examene și școlarii ce nu-s în stare să învețe tot ce li se cere sînt îndepărtați din școală, cursul ține cinci ani, dar poate fi și scurtat cu un an sau doi.

„Școala de medicină în limba germană (cursul superior).— După ce a intrat elevul în această școală, urmează cit-va timp cu învățatul științelor începute în cursul pregătitoriū, apoi începe a învăța științele medicale în șirul obișnuit. Zoologia și botanica se studiază în cite un semestru ; fizica și chimia timp de doi ani (patru ceasuri pe săptămînă). Anatomia și histologia țin doi ani. În cele di'ntăiū opt-spre-zece luni, sînt cite două-spre-zece ceasuri pe săptămînă pentru obiect. În semestrul din urmă sînt cite șese ceasuri pe săptămînă pentru mînuirea microscopului. Se face și practică și teorie. Fiziologia se învață în două semestre, cite două-spre-zece ceasuri pe săptămînă în semestrul întâiū și cite opt-spre-zece într'al doilea. În anul al treilea începe învățarea patologiei (interne și externe), o dată cu materia medicală și toxicologia, cu pregătirea și analizarea medicamentelor ;

apoi vine anatomia patologică și clinica. Cei doi ani din urmă se întrebuințază pentru studierea teoretică și practică a boalelor. Lecțiile se fac în sala în care vin bolnavii să ceară consultări și care se află chiar lângă spital așa că se poate trece de la un loc la altul fără pierdere de timp. Se face câte o lecție cu fie-care bolnav. Mai întâiu îl cercetează un elev care arată în scris ce boală are cel ce a venit și cetește nemțește observațiile ce a făcut. Pe urmă se discută diagnosticul față cu celealți elevi. Sînt cursuri speciale pentru oftalmologie (boale de ochi), ginecologie (boale femeiești), boale de creeri. În spital se primesc tot felul de bolnavi.

Toate zidirile trebuitoare pentru învățarea medicinei au fost grupate, pentru școala germană, pe o colină înăuntru unei mari întinderi de pămînt numită Kaga Yashiki. Spitalul, sălele pentru cursuri, amfiteatrele pentru disecat, laboratorii pentru toate științele ce se predau, precum și școala de spițerie sînt întrunite la un loc. Tot acolo s'au zidit și locuinți bune pentru elevi, pentru profesorii străini și încă mai iese destul loc slobod.

Programul iese foarte încărcat, cum se poate vedea din cele ce urmează. Un student din anul întâiu, în semestrul al doilea, trebuie să urmeze, pe săptămîna, patru ceasuri la fizică, patru la chimie, patru la botanică, șese la disecție, șese la histologie, adică 24 de ceasuri pe săptămîna. În semestrul al doilea din anul al treilea, are de armat patru ceasuri la patologia externă, patru la patologia internă și la anatomia patologică, șese la pregătirea medicamentelor, șese la analiză, adică 26 de ceasuri pe săptămîna.

Cursul superior ține cinci ani; fie-care an are două semestre: cel de iernă, care merge de la 1 decembrie până la 31 mai, și cel de vară, de la 1 iunie la 30 noembrie. La sfîrșitul fie-cărui semestru, în noembrie și în mai, sînt examene. Studentul trebuia să răspundă îndestulătoriu la cea mai mare parte din întrebările ce i se vor pune. Dacă nu reușește, rămîne de repetează. Dacă pică de patru ori, îl îndepărtează din școală.

După cinci ani, studentul în medicină trebuie, pentru a avea diplomă, să deie încă un examen din toate obiectele, înse nu de o dată. Materiile sînt grupate în mai multe grupe, pentru fie-care se face examen.

„Șirul întâiu de încercări sau examenul No. 1 iese despre anatomie și fiziologie și iese împărțit în patru: despre anatomia teoretică, despre histologie, despre disecție și despre fiziologie. Aceste patru părți ale examenului întâiu le trec la cite-va zile una de alta. Elevii sînt puși în serii de cite patru; ast-feliu

examele pot ținea mai multe luni. Sesiunea începe în februar și poate să se sfârșască în iunie.

„Al doilea serie de încercări, examenul No. 2, iese despre patologia externă și despre boalele de ochi. Examenul iese teoretic și practic. Încercarea practică stă în îngrijirea de un bolnav sub ochii juriului, în luare de note asupra lui și într'o observare scrisă care se dă juriului și de pe care se pune nota.

„Al treilea șir, examenul No. 3, cuprinde patologia internă, ginecologia, nașterile, terapeutica, și se compune din încercări teoretice și practice, ca și la examenul No. 2.

„Cei ce cad la un examen pot fi aminați pe 15 zile sau pe o lună, dar dacă-s aminați de trei ori, îi îndepărtează din școală.

„Prin aceste examene se capătă gradul de doctor *I. Gaku Shi*. Școala germană ține deci opt ani, de obicei.”

Din cele spuse aici și din alte multe amărute în articolul din No. citat al revistei științifice, se vede cu ce strășnicie s'au pus pe lucru Iaponezii și tot odată, luând samă la școalele noastre de medicină, ne prinde jalea că sîntem în urma Iaponezilor. Noi ne lăudăm că sîntem strănepoți ai lui Traian și ne închipuim că la noi iese cu puțință (ca la nime) a avea facultăți de medicină fără profesori iără mijloace de studiu și fără examene aspre. Puținii profesori buni ce avem se plîng de lipsă de mijloace și (trebuie să mărturisim și acest adevăr foarte trist) de lipsă de elevi destul de înzestrați cu cunoștinți pentru a urmă cu folos cursurile facultății, dacă-și vor da osteneală. — A cere numai de cît bacalaureat pentru acei ce vor să urmeze la medicină nu ni se pare drept și folositoriu, dar mare bine ar mai prinde un examen de primire aspru și făcut, după program anume întocmit, asupra materiilor numai de cît trebuitoare celor ce vor să înțeleagă cursurile. În privința profesorilor, am crede că fiind lipsă de oameni competenți în numărul cerut, ar fi bine să fi făcut și noi ca Rușii or ca Iaponezii, adică să fi adus profesori buni străini. Ar fi bine să nu se uite că școalele au menire cu totul alta de cît pentru a fi spre căpătueală cutăruiea sau cutăruiea.

Verax.

Gimnaziul Alexandru cel Bun din Iași.

Vorba celuia „Peștele de la cap se împute“ adevărată va fi iesa, dar până una alta pute reu de tot și la

coadă. Poftim și judecați. Avem și noi aice în Iași un gimnaziu, numit *Alexandru cel Bun* *), orî cine își va fi închipuind că acolo se va fi învățînd, reu bine, mult puțin, dar cel puțin în liniștea cuvenită. Vorbă să fie. Di-honia ce a intrat acolo între unii profesori a descoperit lucruri, cari alt-feliu ar fi zăcut cine mai știe cît îngro-pate și de frumuseța cărora numai norociții elevi s'ar fi bucurat.

Astă vară la examenul trecut s'a iscat neînțelegeri între Dl. Vrînceanu și între Dl. Zahariea din pricină că Dl. Vrînceanu nu voiea să examineze pe elevii „Institutului pedagogic“ și pe alți elevi pregătiți atît în scoale private, cît și a casă. Au urmat depeși pe la ministru și în sfîrșit examenul s'a început. Atunci înse au urmat sfezi înaintea școlarilor între Domnii Vrînceanu, Zahariea și Dospinescu. Acești doi Domni din urmă cereau să nu fie întrebați elevii pregătiți la „Institutul pedagogic“ din toată materia Zoologiei, de pildă, ci numai din partea generală și apoi nu se mulțameau cu notele puse. Dl. Vrînceanu nu voiea să dea nimăruî dreptul de a-i împune cutare sau cutare feliu de examen și anume ce note să puie. Din această discuție s'a ajuns la cuvinte urite. Se zice că în canțelerie, față cu unii elevi, Dl. Vrînceanu ar fi fost tratat de Dl. Zahariea cum i-a venit la gură.

Altă neînțelegere s'a ivit cu punerea notelor la teze, Dl. Vrînceanu a cerut să aducă Dl. Zahariea tezele de la matematică, înaintea conferinței, căci așa cere legea orî poroncile ministrului. Dl. Zahariea n'ar fi voit și, deși tezele nu sau cercetat în conferință, totu-și elevii examinați au fost trecuți din clasă în clasă.—Dl. Vrînceanu a în-vinovățit pe Dl. Zahariea că a făcut numai un chip de examen, dar nu un examen adevărat, și a ținut că nu-i bine și drept să-și examineze D-sa singur școlarii pregătiți tot de D-sa ca profesor al „Institutului pedagogic“ și prin

*) Unii merg așa de departe cu închipuirea că după ce fac cite zece ani studii tot cred că acest gimnaziu a fost întemeiat de Alexandru cel Bun. NR.

urmare ca interesat în cauză. Se zice că nici până acum n'au foste te/ele date pe mîna Direcției.

Cu începutul acestui an școlariu, se zice că s'ar fi trecut cu bulucul elevi cari căzuseră la vre un obiect, dîndu-li-se note cu însemnarea că s'au dat din indulgență!! Se aude că s'ar fi ivit și cereri de a se face aceea-și pomană și cu alții și că s'ar fi închiet procese verbale cîudate de tot și carile ar merită, cu drept cuvînt, să vadă lumina zilei.

Acuma în timpurile din urmă, se zice, că s'a dovedit Domnului Director că Dl. Zahariea, care din hasnagi, măgari, porci, etc. nu scoate pe școlari, îi și bate. Adecă, mai reu încă, pune pe unul să tragă palme și să zgîlție de păr pe altul. Așa un oare care *Piele albă* ar fi avut cinstea de a fi însărcinat cu facerea unei mori în părul lui *Tescu Vasile* precum și cu trasul a două palme zdrene. Tînărul *Piele albă* și-a împlinit cu sfințenie însărcinarea și Dl. Vrînceanu moșul lui *Tescu*, cît și părintele acestui elev, au dat jalbe la director și la ministru. Se zice că asemenea bătăi nu ar fi ce-vă rar în clasele D-lui Zahariea și că D-sa ar fi zis în cancelerie că *ast-fel'u iese metoda D-sale*.

Nu știm de s'a făcut până acum vre-o cercetare din partea direcției, nu știm ce va hotărî Dl. ministru, dar noi din partea noastră am dori o hotărîre ministerială ca să știm dacă metoda D-lui Zahariea iese privită ca bună prin locurile cele de sus. Am voi de asemenea să știm, dacă învinovățirile aduse D-lui Zahariea în alte privinți sînt adevărate și credem că împreună cu noi vor fi toți acei cari doresc ca instrucția dată în școalele noastre să fie ce-vă alta de cît o spoicală. Noi credem că mulți se vor uni cu noi și vor crede că prin ocări, bătăi, sfezi între profesori și alte mijloace pedagogice de această natură nu vom ajunge să avem o tinerime adevărat luminată.

Dăm la lume această întimplare neplăcută pentru ca să nu mai poată fi treaba făcută mușamă. *Vedetot,*

DIN POEZIILE LUI EMINESCU.

(urmare.)

Scrisoarea a patra

Stă castelul singuratic oglingindu-se în lacuri
Iear în fundul apei clare doarme umbra lui de veacuri
Se înalță în tăcere di'ntre răriștea de brazii
Dînd atîta întunerec solitarului talaz.
Prin ferestrele arcate după geamuri tremur numa
Lungi perdele încrețite cari scînteie ca bruma.
Luna tremură pe codri, se aprinde, se mărește
Muchi de stîncă, virf de arbor iea pe ceruri zugrăvește
Iear stejarii par o ștrajă de giganți ce-o înconjoară
Resăritul iei păzindu-l ca pe-o tainică comoară.

Numai lebedele albe cînd plutesc încet din trestii
Domnitoare peste apă, oaspeți liniștei acestei
Cu aripele întinse se mai scutură și-o taie
Cînd în arcuri tremurînde, cînd în brazde de văpaie.
Papura se mișcă'n freamăt de al undelor cutrier,
Iear în ierba înflorită somnoros suspin'un grier
Ie atîta vară'n aier, ie atît de dulce zvonul. . . . .

Singur numai cavalerul suspinînd privea balconul
Ce'ncărcat ieră cu frunze de îi spînzur' prin ostrețe
Roze roșie de Șiras și liane'n feliu de fețe.
Respirarea cea de ape îl îmbată ca și sara
Peste farmecul naturii dulce-î picură ghitara:

„O arată-mi-te ieară'n haina lungă de mătășă
„Care pare încărcată de-o pulbere argintoasă.
„Te-ași privi o viață 'ntreagă în cununa ta de raze
„Pe cînd mîna ta cea albă părul galbăn îl netează
„Vino! Joacă-te cu mine.... cu norocul meu.... mi-aruncă
„De la sînul tău cel dulce floarea veștedă de luncă
„Ca pe coardele ghitarei resonînd încet să cîdă. . . .
„Ah! Ie-atît de albă noaptea, par c'ar fi căzut zăpadă.
„Ori în umbra parfumată a buduarului să vin
„Cupido un paj șagalnic va ascunde cu-a lui mînă
„Vioriul glob al lampei, mlădioasa mea stăpînă!“

Și uscat foșni mătasa pe podele între glastre
Între rozele de Șiras și lianele albastre
Dintre flori copila rîde și se'nchină peste gratii—
Ca un chip ușor de înger i-arătarea adoratei—
Din balcon i-arunc'o roză și cu minele la gură
Pare că îl dojenește cînd șoptește cu căldură
Apoi iear dispere 'uluntru.... auzi pasuri ce coboară.....
Și ieșind pe ușă iute, ieî s'au prins de subsuoară
Braț de braț pășesc alături..... Le stă bine la o laltă,
Iea frumoasă și iel tînăr, iel înalt și iea înaltă,
Iear din umbra de la maluri se desface-acum la larg
Luntrea cu-ale ieî vîntrele spînzurate de catarg
Și încet innaiutează în lovire de lopeți
Legăniind atîta farmec și atîtea frumuseți.....

Luna.... luna ieșe'ntreagă, se'nnaieță iea bălaie
Și din term în term durează o cărare de văpaie
Ce pe-o răpede 'nmiire de mici unde o așterne
Iea copila cea de aur, visul negurei eterne,
Și cu cît lumina-î dulce tot mai mult se lămurește
Cu-atîț valurile apei, cu-atîț termul par'că crește.
Codrul pare tot mai mare, par'că vine mai aproape
De'nprenă cu al lunei disc stăpînitoriu de ape.
Ieară tei cu umbra lată și cu flori până 'n pămînt
În spre apa 'ntunecată lin se scutură de vînt
Peste capul blond al fetei zboară florile și-o plouă....
Iea se prinde de grumazu-î cu minuțele-amîndouă
Și pe spate-și lasă capul: „Mă uimești dacă nu mintui
„Ah! ce fioros de dulce de pe buza ta cuvîntu-î!
„Cît de sus ridici acuma în gîndirea ta pe-o roabă
„Cînd durerea ta din suflet iește singura-mî podoabă.
„Și cu focul blînd din glasu-ți tu mă dori și mă cutremuri
„De îmi pare o poveste de amor din alte vremuri,
„Visurile tale toate, ochiul tău atîț de tristu-î
„Cu-a lui umed'adîncime toată mintea mea o mistui....
„Dă-mi-î mie ochii negri.... nu privi cu ieî în laturi,
„Căci de noaptea lor cea dulce veșnic n'o să mă mai sature,
„Ași orbi privind într'ioși.... O ascultă numa'n coace
„Cum la vorbă miî de valuri stau cu stelele proroace,
„Codrii negri aîurează și izvoarele albastre
„Povestesc iele'n de iele numai dragostele noastre
„Și luceferii ce tremur așa reci prin negri țelini
„Tot pămîntul, locul, cerul..... toate, toate ni-s prietini.....
„Ai putea să lepezi cîrmă și lopețile să lepezi

„După propria lor voie să ne ducă unde răpezi,
„Căci ori-unde numai iele ar dori ca să ne poarte
„Pretutindenî fericire..... de-î viață, de ie morte“

. . . . .

Fantazie, fantazie..... cînd sîntem numai noi singuri
Ce ades mă porți pe lacuri și pe mare și prin crînguri.
Unde ai văzut vr'o dată aste țeri necunoscute?
Cînd se petrecur'aceste? La o mie patru sute?
A-zi n'ai chip în toată voiea în privirea-î să te pierzi
Cum îți vine, cum îți place pe copilă s'o dezmierzi
După gît să-î așezi brațul, gură'n gură, piept la piept
S'o întrebî numai cu ochii: Mă iubești tu? Spune drept?

Ași! abiea ți-ai întins mîna sare ivărul la ușă
Ie un congres de rubedeni, vre un unchiu, vre o mătușă....
Iute capul într'o parte și te uiți în jos zmerit....
Oare nu-î în lumea asta vre-un ungheriü pentru iubit?
Și ca mumii egiptene stau cu toți 'n scaun țapeni
Tu cu minele 'nclăstate, mai cu degetele drapeni
Mai sucești vre o țigară, numeri fire de „musteți“
Și 'n probleme culinare te încerci a fi isteț.

Sînt sătul de așă viață..... nu sorbind a ieî păhare.
Dar mizeria aceasta, proza asta ie amară
Să sfințești cu miî de lacrimi un instinct atît de van
Ce le-abate și la păseri de vre o două ori pe an?
Nu trăiți voi ci-un altul vă inspiră—iel trăiește
Iel cu gura voastră rîde, iel se'ncintă, iel șoptește,
Căci a voastre vieți cu toate sînt ca undele ce curg
Veșnic iese numai rîul; rîul iese Demiurg.
Nu simțiți c'amorul vostru ie-un amor străin? Nebunî!
Nu simțiți că'n proaste lucruri voi vedeți numai minuni?
Nu vedeți c'acea iubire serv'o cauză din natură?
Că ie leagăn unor viețe ce seminte sînt de ură?
Nu vedeți că risul vostru ie în fiî voștri plîns
Că-î de vină cum că neamul Cain încă nu și-a stîns?
O teatru de păpușe.... zvon de vorbe omenești
Povestesc ca papagalii miî de glume și povești
Fără ca să le priceapă.... După iele un actoriü
Stă de vorbă cu iel însu-și, spuae zeci de miî de ori
Ce-a spus veacuri dup'o l'altă ce vor spune veacuri încă
Pân' ce soarele s'o stînge în genunea cea adîncă.

Ce ? Cînd luna se strecoară pr'iatre nouri prin pustii
Tu cu lumea ta de gînduri după iea să te ații ?
Să aluneci pe poleiul de pe ulițele ninse
Să privești prin lucii geamuri la luminele aprinse
Și s'o vezi încunjurată de un roi de pierde-vară
Cum zimbește tuturora cu gîndirea ieî uzoară ;
S'auzi zornitul de pîteni și foșnirile de rochii
Pe cînd ieî sucesc musteața ieară iele fac cu ochii ?
Cînd încheie cu-o privire amoroasele 'nțelegeri
Cu ridicula-ți simțire tu la poarta ieî să degeri ?
Pătimaș și îndărătuic s'o iubești ca un copil,
Cînd iea-i rece și cu toane ca și luna lui April ?
Inceștînd a tale brațe toată mîntea să ți-o pierzi ?
De la creștet la picioare s'o admirî și s'o desmierzi
Ca pe-o marmură de Paros sau o pînză de Corregio
Cînd iea-i rece și cochetă ? Iești ridicul înțelege-o
Da.... visam odinioară pe acea ce m'ar iubi
Cînd aș stă pierdut pe gînduri peste umăr n'ar privi ;
Ași simți-o că-i aproape, și ar ști c'o înțeleg....
Din sărmana noastră vieață am dură roman întreg....
N'o mai caut.... Ce să caut ? Le acela-și cîntec vechi
Setea liniștei eterne care-mi sună în urechi ;
Dar organele-s sfărmate și 'n strigări iregulare
Vechiul cîntec mai străbate cum în nopți izvorul sare.
P'ici pe colo mai străbate cîte-o rază mai curată
D'intr'un „Carmen seculare“ ce-l visai și ieu o dată
Alt-feliu șuera și strigă, scapără și rupt resună
Se îmfing tumultuoase și selbatece pe strună,
Și în gîndu-mi trece vîntul capul arde pustii
Aspru, rece, sună cîntul cel etern neisprăvit....
Unde-s șirurile clare din viață-mă să le spun ?
Ah! organele-s sfărmate și măestru ie nebun.

X.

(Va urmă).

**Din ce veac să fie graiul din manuscriptul
de la Voroneț.**

(urmare).

Dl. Bumbac se mai întemează și pe lucrările D-lui
Lambrior, zice d-sa. Dl. Lambrior, știind că pe la 1231,
în Transilvania, ieră un sat Sîmbătel ori Sîmbăta (după

noi *Simbătelî*) care iese scris *Zumbuthel* într'un document latinesc din vremea aceea, a ajuns la închiere că în numele satului rosteau rominii un *i* după *s* și că cel ce a scris latinește, a arătat prin *u* sunetul nostru *i*, cum obișnuesc streinii a zice: *muță* în loc de *mîță*, *pune* în loc de *pîne*, *mună* în loc de *mină*, etc. Dl. Bumbac zice: dacă pe la 1231 ieră în limbă sunetul *i*, atunci manuscriptul de la Voroneț ne înfățișază o fază mai veche a limbei romine, de vreme ce n'are *i* de cît la începutul cuvintelor ieră în lăuntru de loc, ci numai *ă*; și pune data lucrării originale tocmai prin veacul al un-spre-zecelea.

Ieu am arătat în de ajuns că în graiul din manuscript ieră încă de mult *i*, și în lăuntru cuvintelor întocmai ca și acuma. Spre a face înse și mai văzută greșala d-lui Bumbac avem alt fapt. Pe la 1013, spune un scriitoriu bizantin, ieră dincolo de Balcani un sat românesc *Kimpa-longu*. (Hunfalvy. Anspriche der Rumänen pag. 61). Dacă rominii n'ar fi rostit încă de pe atunci *cimpu*, negreșit că scriitoriu citat n'ar fi pus *kimpa* sau *kimba* cu *i*, știm că și a-zî străinii zic: *chine*, *chimp*, *chind*, *chint* în loc de *cîne*, *cîmp*, *cînd*, *cînt*; decî sunetul *i* făcut din *a* accentuat urmat de *n*, *mp*, *mb*, ieră în limba noastră pe la începutul veacului al un-spre-zecelea, două sute de ani înainte de vremea ce o însemnase dl. Lambrior de pe forma *Zumbuthel*.

Acuma ne așteptăm ca să ne spuie dl. Bumbac că manuscriptul dătează de prin veacul al nouălea și prin urmare cu drept cuvînt din adîncimile veacului de mijloc. În adevăr dacă ar fi cum crele D-sa, adecă dacă pe atunci cînd s'a scris manuscriptul s'ar fi zis *câne*, *cămpu*, etc. apoi negreșit că manuscriptul D-sale, presupunînd că d-sa că *an* a trecut prin *ân* înainte de a ajunge la *în*, trebuie să fie cel puțin cu o sută două de ani mai vechi de cît 1013, dacă nu și mai. Se înțelege ușor înse că celelalte forme ce sînt în manuscript ne silesc a nu-l scoate din veacul, al șese-spre-zecelea, cel mult s'ar putea să-l punem pe la sfîrșitul veacului al cincî-spre-zecelea,

Acuma după ce am aflat 1013 că data de la care încoace se află cu siguranță sunetul, î să vedem încă de vom putea află cînd se începù schimbarea aceasta și prin ce faze a trecut *an* până ce a ajuns *în*. Mai întăi să vedem prin ce fază. Dl. Lambrior a dovedit că *an* a trecut prin faza *on* cu *o* nasal. Dovada a adus'o în chipul următorii.

În limba romină au intrat multe cuvinte slave cu *on* nasal și acel *on* s'a prefăcut cu timpul în *în*, exemple: *izbondon*, izbîndă; *zonbru*, zîmbriu; *croncina* crîncen; *obloncă*, oblînc; *tonpă*, tîmp; etc. (vezi *Convorbiri literare* No. 4 an. XV. 1881 și *Romania* citată în „*Contemporanul*“ anul întăi) Vedem că *on* nasal cu *o* accentuat s'a confundat cu *an* și că amîndouă grupele au ajuns la *în*. Cum ar fi fost cu putință asemenea lucru, dacă în grupa *an* n'ar fi fost pe vremea cînd au intrat cuvintele citate în limbă, *an* rostit aproape ca *on* din cuvintele slave? Ieste o lege, că limbele nu-și împrumută sunete și îm-fățoșază sunetele streine prin cele mai asemănătoare dintre cele ce au. Faptul îl vedem la străinii cari încep a vorbi românește cum ne îm-fățoșază pe *î* prin *u* sau *i*, pe *ă* prin *o*, etc. Ieste știut cum nemții neavînd *j* în limbă îl rostesc ș, romîni de asemenea neavînd în limbă vocale nazalizate nu pot rosti pe cele franțuzești și înlocuiesc pe *on* nasal din *bon* prin *on* românesc zicînd *bon*. Prin urmare dacă romîni n'ar fi avut *on* nasal pe vremea cînd au primit în limbă cuvintele slave citate mai sus, ar fi înlocuit pe *on* nasal prin *on* nenasal și atunci cuvinte ca *izbondon* s'ar fi confundat cu *bonă*, *pone* (ponit), *pomo*, etc. și s'ar fi prefăcut cu timpul în *izbundă*, *tump*, *cruncin*, etc. orî ar fi neschimbate. Dar în loc să se confunde cu cuvintele ce aveau *on* nenasal s'au confundat cu cele ce avuse *an*, decî *an* trebuie să fi ajuns pe atunci la un sunet foarte asemănătorii cu *on* din elementelor slavice citate.

Dl. Bumbac în zadar se silește a se suci ba încoace ba în colò, nu-î vina nimăruî dacă d-sa nu știe încă că *n* se

cetea în limba slavă veche *on* nasal și că acest *on* s'a păstrat până acuma la poloni, cari-l scriu cu *a* însemnat de desupt cu un unghiū, un feliū de alfa cu Țota subscris. Mă mier cum de nu știe dl. Bumbac asemenea lucruri elementare. Pentru a se încredința de adevăr îl rugăm să citească *A. Leskien Handbuch der Altbulgarischen Sprache* p. 4 (citată de dl. Lambrior în „Convorbiri literare“), sau în *Monumenta Poloniae historica* de *Aug. Bilowski* *Lwów* vol. I 1864 la pagina 543 și 544 unde va vedea dovezi că chiar în cronica lui Nestor κ trebuie de cetit *on* nasal.

Altă dovadă pentru ființarea fazei *on* între *ân* și *în* iese întrebuițarea semnelor κ și λ pentru *î*. Se vede că românii au luat alfabetul chirilic pe cînd *an* nu ajunsese încă la *în* ce se află tocmai în faza *on* și de aceea au luat ρ κ și au scris cu dînsul acest sunet întocmai ca și slavii. Mai tîrziu acest semn κ s'a tot scurtat, cînd se întrebuiță la începutul cuvintelor, și a ajuns la λ . Ideea d-lui Hîjdău și a altora cari-și închipuie că λ s'a făcut din *î* ori din *i* cu un *n* deasupra iese greșită. Fonetica românească ne arată că nici odată n'a fost *in* în cuvintele ca: *în, între, îmfli, împărat, îmbli, inger*, ci ori *a* chiar din latinește (*amblo, anema, angelo, etc.*) ori *e* și apoi *a* făcut din *e* (*emperato, amperato; emflare, amflare, etc.*) și prin urmare n'a avut cum să se facă λ din *I* sau *IN*. (Ideea că λ s'a făcut din κ iese a lui Miklosich, dovezi fonetice a adus dl. Lambrior).

Dl. Bumbac zice că dl. Lambrior a crezut întocmai ca d-sa, deosebire numai că sunetului premergătorii lui *î* i-a zis κ -on?! Pentru ca să se tămăduască dl. Bumbac de această închipuire, n'are de cît să cetească în „Convorbiri literare“ la locul citat și va vedea că dl. Lambrior a scris cu toț dinadinsul că *an* a trecut prin *on* nasal și tot o dată să vadă la locurile la cari l'am trimes dovezi că κ se cetea *on*. Dl. Bumbac, înse ne spune că românii au luat cuvintele slave cu κ (care după d-sa se cetea *î*) și le-au păstrat și în scris așa cum ȳerau, cu alte cuvinte d-sa crede că slavii vechi aveau un *î* pe care-l scrieau

cu κ . Păcat că nime nu-l va crede înse. Mai frumos iese încă, când ne spune că „Slavii moderni l'au schimbat pre vechiul slav ic κ foarte feliurit, dar *nică una* dintre semințiile lor nu l'au schimbat în *on*, *cel puțin în scriere nu!*! Așa de ex: a devenit vechiul slav ic „ $\mu\kappa\kappa$ “ la poloni $m\kappa ka$ (fărină) — la ruteni $m\kappa ka$, — la vechi: mouka, etc. va să zică: α , u și ou dar nicăieri *on*.“

Dl. Bumbac uită numai că α la poloni se citește *on* nasal prin urmare ca în slavona veche și ne subliniează prea prețioasa D-sale idee că κ nu s'a schimbat cel puțin în scriere în *on*! Ce are a face scripca cu iepurele? Despre *romin*, ne spune D-sa fără nici o dovadă, că a trecut prin fazele: *romenu*, *romănu*, *romînă*. Și aice iese la iveală boala D-lui Bumbac și a multor filologi, uită că în asemenea caz ar fi trebuit să treacă și *pagano*, *campo*, etc. prin *pageno*, *cempo* sau *pagheno*, *chempo*, că *e* pentru a se preface în *i* are nevoie de anumite condiții adecă: *să aibă înaintea o labială, după dînsul un n, iar în silaba următoare să nu fie e sau i*. Dacă s'ar fi ajuns la *pagheno*, *chempo*, *lenă*, etc. nici o dată n'am mai fi avut forme cu *i* ci în cele mai multe am fi căpătat *i* și numai unde ierau labialele trebuitoare, s'ar fi ajuns la *i*. Dar ce-i pasă D lui Bumbac de niște lucruri așa de neînsemnate ca legile fonetice? Nu vă ajunge când vă spune că așa i-a suflat D-sale duhul sfînt? Se mai încearcă Dl. Bumbac a se sprijini pe fiziologie. Greșală D-le Bumbac! *Fiziologiceste toate schimbările sînt cu putință*, noi trebuie să cercetăm altfelu, cu mijloacele noastre speciale, legile fonetice și numai rar ne putem sprijini pe fiziologie. Noi trebuie să aflăm cum s'au petrecut lucrurile în limba romînă, iar nu cum ar fi putut să se prefacă. Bun lucru iese și fiziologia, dar cu mare băgare de samă trebuie să ne apropiem de dînsa.

Despre timpul când va fi început prefacerea grupeii *ân* știm mai întăiu că apucaseră a întră în limbă cuvintele slave *jupan*, *smientana*, *stana* și *stopan*, de vreme ce le vedem că *ân* dintr'însele a avut aceeași soartă ca *ân* din elemen-

tele latine. Dacă în cuvinte ca *romano*, *pagano*, *lanam*, *canto*, etc. *ân* ar fi fost pornit spre *on*, firește că ar fi rămas neschimbat în cele slave citate mai sus; dar fiind că s'a prefăcut și într'insele, știm cu bună samă că românii ziceau încă *romano*, *pagano*, *canto*, pe vremea când au împrumutat de la slavii cuvintele de mai sus. Slavii înse au venit în peninsula balcanică prin veacul al șeselea, al șeptelea și mai punind un timp pentru ca să ajungă a se deprinde cu dânșii și a le lua cuvinte, putem zice că cuvintele slave citate vor fi fost în limbă de prin veacul al optulea. Prin veacul al zecelea, când au primit pe cit se pare și românii alfabetul chirilic, *ân* ieră în faza *on* cum am arătat mai sus. În veacul al XI-lea cum dovedește forma *kimpa longu*, *on* trecuse în *în*. Sigur pentru totdeauna rămâne că *an* a trecut prin *on* la *în* după năvălirea slavilor și înainte de începutul veacului al XI-lea, adică în timpul cuprins de la veacul al șeptelea până la al unsprezecelea.

Cluj / Central University Library Cluj

În alte numere voiî cercetă schimbarea lui *n* în *r* în graiul din manuscript și în dialectul măhăcean.

(Va urmă).

I. Nădejde.

Despre electricitate.

Electricitatea a ajuns acuma la modă și iese de crezut că în curînd va lua locul aburului, credem de folos a da oare-cari lămuriri asupra fenomenelor numite electrice și asupra celor din urmă descoperiri în privința lor. Cetitorii noștri fiind de tot felul, unii cu învățatură multă alții cu puțină, noi pe lingă că vom atinge și lucruri cunoscute numai de specialiști vom lua lucrul de la capăt pentru a putea face acest șir de articole înțeles de toți cei ce știu a ceti și au o leacă de cultură. Sfătuim pe cetitorii cari acuma pentru întâia oară cetesc despre electricitate să facă experiențele descrise de noi pe cit le va fi cu putință. Fără mare cheltuială orî-cine poate face

destule experiențe pentru a cunoaște fenomenele cele mai însemnate atât electrice cât și magnetice și ast-feliu pregătit poate ajunge să înțeleagă pricinile acestor fenomene și să-și facă idei de descoperirile despre cari se vorbește prin ziare, precum luminatul electric cu lampa lui Edison, aducerea puterii pricinuite prin căderea unei cascade, etc. până în lăuntrul orașelor prin mașini anume făcute, etc.

Pentru mai multe experienți mă iew după cartea lui *Gaston Tissandier, Les récréations scientifique ou l'enseignement par les jeux.* Paris 1881.

Frecăm o bucăta de ceară de pecetluit cu postav și vedem că trage bucățele mici de hîrtie, bucățele mici de plută și alte lucruri ușoare de cari o apropiem. Dacă frecăm o bucată de sticlă vedem acela-și lucru, tot astfeliu și cu o țigaretă de chihlimbăriu. Ceî vechi cunoșteau aceea-și însușire a chihlimbării, dar nu și-au dat osteneală de a cerceta mai departe, s'au mulțumit să creadă că chihlimbăriiul frecat se încălzește, se înzestreaază cu vieață și trage, soarbe la sine lucrurile ușoare. Thales un filosof grec din Milet pe la 600 înainte de Hristos, cunoștea însușirea descrisă a chihlimbăriiului. Numele *electricitate* vine de la grecește ἤλεκτρον chihlimbăriiu. Până în veacul al șese-spre-zecelea știința despre fenomenele electrice a ramas pe loc, de abiea se mai descoperise încă un corp care are însușiri electrice anume un feliu de piatră de cărbune (jais sau jayet). Nimăruî nu-î venea în gînd să cerce de nu se vor vedea acelea-și fenomene și la alte corpuri, nici ce putere nemărginită avea să capete omul cercetînd lucruri cari se păreau mai mult niște jucării! Fenomenul în sine trebuie să fi fost cunoscut și la popoarele cele mai selbatece, cum dovedește un fapt citat de Humboldt. Acest învățat în timpul călătoriilor sale în America, a văzut, nu fără mîerare, niște copii de selbaticî și anume de selbaticî dintre cei mai degrădați, cum se jucau frecînd tare niște grăunțe late și netede și apoi

apropiindu-le de lucruri ușoare spre a le trage *). Se pare chiar ca arca legii de care se vorbește în biblie să fi fost o mașină electrică, dar despre acestea va veni vorba mai încolò.

Leată o experiență asupra electricității, ușor de făcut și prin ajutorul căreia putem căpata scînteii lungi până la doi centimetri. Luăm o coală de hîrtie de deseun groasă și mare; o încălzim tare și o punem pe o masă de lemn uscată. Frecăm cu mîna, ieară-și uscată, coala de hîrtie până ce vedem că s'a lipit de masă; în loc de a o frecă cu mîna putem se o frecăm cu o bucată de stofă de lînă. Punem o legătură de chei în mijlocul coalei, pe care o ridicăm apucînd'o de două colțuri. Dacă apropiem acuma cine-va degetul de legătura de chei, iese o scîntee strălucitoare. Hîrtia s'a electricizat apoi electricitatea a trecut pe chei și cînd am apropiet degetul de dînsule s'a făcut scîntee **). Dacă luăm un băț mare de sticlă sau chiar și o țevie cum se găsesc pe la sticlării și-l frecăm bine cu o bucată pe piele auzim păriituri electrice și dacă-i întunec vedem și scînteii, dacă apropiem bastonul frecat de obraz sau de mîni simțim parcă s'ar pune pe partea aceea o pînză de paingîn, după ce împlăm cu mîna peste toată suprafața corpului frecat se trec însușirile electrice de cari am vorbit ***).

Leată cum se poate face o mașină electrică numită, *electrofor*, adecă purtătorii de electricitate.

Luăm o tablă de fier acoperită peste tot cu lac, lungă de trei sau patru laturi de mîna; tăiem o foaie de hîrtie groasă de cea de zăhar și facem dintr'însa o bucată care să acopere în totul partea cea dreaptă a tăblălei. Îi lipim două bucățele de hîrtie cu ceară roșă pentru ca s'o putem ridica ușor de dînsule de pe tablă. Tablăua o punem pe cite-va păhare uscate și mașina-i

*) Cite-va fapte și acest dîn urmă s'au luat din *Daguin. Traité élémentaire de physique* T. III pag. 94.

***) Experiența ieste desprîsă în „Recreations scientifiques“ la pag. 22.

***) *Daguin* loc. cit. pag. 93.

găm un fir de ață sau mai bine de mătasă de partea îndoită, și, de capătul de jos, prindem o bombiță tăietă dintr'un dop de plută și netezită cît se poate de bine.

Cu ajutoruîl pendulului aflăm că sînt două feluri de electricitate. Dacă frecăm un baston de sticlă și-l apropiem de bombița pendulului vedem că o atrage și după ce s'a lipit de dînsul o împinge, dacă tot împlăm cu sticla electrizată după bombița ne năcăjim degeaba că iewa tot fuge. Dacă apropiem înse o bucată de rîșină frecată de bombița care iewe împinsă de sticlă, vedem că în loc să fugă se apropie; cu alte cuvinte rîșina trage ceea ce sticla împinge. — Dacă începem experiența cu un pendul, chîiar de la început înse cu bucata de rîșină, se petrec lucrurile în tocmai ca și cu sticla, adecă rîșina trage bombița apoi o împinge; iewar sticla apropietă de bombița o trage. Din aceste fapte ușor de văzut urmează că sînt două feluri de electricitate: stecloasă și rîșinoasă. Toate celelalte corpuri se electrizază ori ca rîșina ori ca sticla. — Mai ținînd samă de faptul că bombița lipindu-se de sticlă sau de rîșină se electrizază ca și dînsa prin urmare că *electricitățile de acela-și felu se atrag, cele de felu deosebit se împing*. Partea din urmă a-legei se scoate de acolò că vedem cum bombița respinsă de sticlă iewe atrasă de rîșină și cea respinsă de rîșină iewe atrasă de sticlă.

Alt fapt însemnat iewe că *toate corpurile se pot electriza* și nu numai unele cum se credea de la început. Așă dacă vom luà încă o bucată de fier și o vom frecà nu vom putea să vedem atrăgînd bucățele de hîrtie și alte lucruri ușoare; înse dacă vom ținea bucata pe fier cu o bucată de sticlă, de pildă dacă vom vîri-o în gîtul unui șip și apoi o vom frecà cu o bucată de mătasă sau chîiar de postav uscat, vom vedea că fierul se va electriza și va atrage bucățele de hîrtie sau bombița pendulului ca și sticla. Am spus că dacă voim să deselectrizăm o bucată de sticlă sau de rîșină trebuie să punem mîna peste toată suprafața iewi, pentru a deselectriza înse o bucată

găm un fir de ață sau mai bine de mătasă de partea îndoită, și, de capătul de jos, prindem o bombiță tăietă dintr'un dop de plută și netezită cît se poate de bine.

Cu ajutoruîl pendulului aflăm că sînt două feluri de electricitate. Dacă frecăm un baston de sticlă și-l apropiem de bombița pendulului vedem că o atrage și după ce s'a lipit de dînsul o împinge, dacă tot împlăm cu sticla electrizată după bombiță ne năcăjim degeaba că ieă tot fugă. Dacă apropiem înse o bucată de rîșină frecată de bombița care iește împinsă de sticlă, vedem că în loc să fugă se apropie; cu alte cuvinte rîșina trage ceea ce sticla împinge. — Dacă începem experiența cu un pendul, chiar de la început înse cu bucată de rîșină, se petrec lucrurile în tocmai ca și cu sticla, adecă rîșina trage bombița apoi o împinge; iar sticla apropietă de bombiță o trage. Din aceste fapte ușor de văzut urmează că sînt două feluri de electricitate: stecloasă și rîșinoasă. Toate celelalte corpuri se electrizază ori ca rîșina ori ca sticla. — Măi ținînd samă de faptul că bombița lipindu-se de sticlă sau de rîșiuă se electrizază ca și dînsa prin urmare că *electricitățile de acela-și felu se atrag, cele de felu deosebit se împing*. Partea din urmă a-legei se scoate de acolò că vedem cum bombița respinsă de sticlă iește atrasă de rîșină și cea respinsă de rîșină iește atrasă de sticlă.

Alt fapt însemnat iește că *toate corpurile se pot electriza* și nu numai unele cum se credea de la început. Așă dacă vom luă încă o bucată de fier și o vom frecă nu vom putea să vedem atrăgînd bucățele de hîrtie și alte lucruri ușoare; înse dacă vom ținea bucată pe fier cu o bucată de sticlă, de pildă dacă vom viri-o în gîtul unui șip și apoi o vom frecă cu o bucată de mătasă sau chiar de postav uscat, vom vedea că fierul se va electriza și va atrage bucățele de hîrtie sau bombița pendulului ca și sticla. Am spus că dacă voim să deselectrizăm o bucată de sticlă sau de rîșină trebuie să punem mîna peste toată suprafața ieă, pentru a deselectriză înse o bucată

de fier ajunge să o atingem numai într'un loc cu degetul. De aici urmează că sînt corpuri pe cari electricitatea șede oare-și cum în loc și nu se pierde de cît unde o atingem, iar altele de pe care se pierde electricitatea, dacă îi atingem undevă. Pe unii se mișcă ușor electricitatea, pe alții nu. Cei dintăiū sînt buni conducători de electricitate și ceialaltii reī. Fierul și în general toate metalele sînt bune conducătoare și trupul nostru fiind și iel bun conducătoriu de aceea se scurge electricitatea de pe fier cînd îl frecăm ținindu-l cu mîna; dacă din potrivă îl ținem cu mătasă sau cu sticlă, electricitatea nu poate trece prin aceste materii rele conducătoare și remîne pe fier.

(va urmă).

I. Nădejde.

Pentru Dl. Lucescu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În No. 14 al „Reviștei Științifice franceze“ se află într'o notă la articolul lui Dallet despre astronomie, iată ce zice: „Doctorul Lescarbault, medic învățat de la Orgères, care cu instrumente foarte simple, observă douăzeci de ani își găsi resplata muncii sale, în descoperirea planetei Vulcan, pentru care primi și decorație....“ Așadar Dallet și acuma tot nu a lepădat pe Vulcan, d'apoi țeu la 1881?

I. Nădejde.